

EEN ANDERE BENADERING VAN
ARMOEDE-
INDICATOREN

ONDERZOEK - ACTIE - VORMING

MAART 2004

STEUNPUNT TOT BESTRIJDING VAN ARMOEDE,
BESTAANSONZEKERHEID EN SOCIALE UITSLUITING
www.armoedebestrijding.be

Centrum voor gelijkheid van kansen
en voor racismebestrijding
Koningsstraat 138 – 1000 Brussel
Tel.: 02/212 30 00 – Fax: 02/212 30 30

Hoe deze publicatie bestellen?

Dit verslag is beschikbaar in het Nederlands en het Frans.

De kostprijs bedraagt 5 € + 1,50 € verzendkosten.

U kan deze publicatie bestellen bij de Directie-Generaal Externe Communicatie:

- door overschrijving op rekeningnummer 679-2003650-18,
- per e-mail: shop@belgium.fgov.be.

Vermeld duidelijk: «Een andere benadering van armoede-indicatoren - maart 2004», de gewenste taal en het gewenste aantal exemplaren.

U kan deze publicatie eveneens afhalen in het Informatiecentrum van de Directie-Generaal Externe Communicatie, open van maandag tot vrijdag, van 9 tot 16 uur.

Directie-Generaal Externe Communicatie - Informatiecentrum
Regentlaan 54 - 1000 Brussel – tel.: 02/514 08 00

Deze publicatie vindt u ook op onze website:
<http://www.armoedebestrijding.be>

Deze publicatie werd op gerecycleerd papier gedrukt

INHOUDSTAFEL

VOORWOORD	11
DEEL 1	15
INLEIDING	16
1. Historische context	16
2. De problematiek betreffende armoede- indicatoren	19
2.1. Een nieuw zicht op armoede	19
2.2. Tekortkomingen en gevaren van de 'klassieke' armoede-indicatoren	22
DOELSTELLINGEN	28
METHODE	30
1. Het initiatief	30
2. De deelnemers	32
2.1. Mensen die in armoede leven	32
2.2. Wetenschappers	33
2.3. Administraties en instellingen	33
2.4. De sociale partners	34
3. Het pedagogische team - de stuurgroep - de begeleidingscommissie	35
3.1. Het pedagogische team	35
3.2. De stuurgroep	36
3.3. De begeleidingscommissie	36
4. Fasering van het project	37
4.1. De voorbereidende fase	38
4.2. De inleidende fase	41
4.3. Fase van de uitwerking van de thema's	48
4.4. Redactiefase	51
5. Technieken met betrekking tot het groepswerk	54

DEEL II	57
FINANCIELE ASPECTEN	58
Inleiding	58
1. Evaluatie van het gezinsinkomen	58
1.1. Leven met beperkte middelen ...	58
1.2. Bepaling van een armoededrempel	60
1.2.1. De relatieve drempels	60
1.2.2. Kan men een absolute drempel bepalen?	61
1.3. De sociale minima	63
2. Schulden	64
2.1. Het belang van de schuldenlast	64
2.2. Het soort schulden	65
2.3. Het collectieve schuldbeheer	68
3. De kostprijs van het onderwijs	69
3.1. Enquête door een vereniging in Antwerpen	69
3.1.1. Methode	69
3.1.2. Resultaten	69
3.1.3. Commentaar	70
3.2. Enkele bedenkingen afgeleid van concrete situaties	70
3.3. Besluit	74
4. Het aandeel van de inkomsten per uitgavenpost	75
4.1. Uitgavenposten in verband met huisvesting en schulden	75
4.2. De nationale enquête over de gezins- budgetten	76
4.3. Beschikbaar budget: ontwikkeling van een indicator	77
5. Uitsluiting uit de bankdiensten	80
6. Aanbevelingen	81
6.1. Indicatoren betreffende schulden uitwerken	81

6.2.	Schoolkosten in indicatoren opnemen	82
6.3.	Berekening van het 'beschikbaar budget'	82
6.4.	Een indicator uitwerken betreffende de uitsluiting door banken	82
6.5.	Vermelding van de keuzes die een gezin verplicht moet maken	83

ARBEID EN TEWERKSTELLING 85

	Inleiding	85
1.	Criteria voor een 'stabiele' tewerkstelling	86
2.	Obstakels voor tewerkstelling	90
2.1.	Welke ervaring en deskundigheid kan de werknemer in armoede laten erkennen?	90
2.2.	Hindernissen met betrekking tot de levensomstandigheden	91
2.3.	De kostprijs van werk	92
2.4.	De situatie van mensen die langdurig buiten de arbeidscircuits zijn gebleven	92
3.	Het verband met het onderwijs en met beroepsopleidingen	94
3.1.	Onderwijs	94
3.2.	De beroepsopleidingen	96
4.	De tewerkstellingsmaatregelen – de gesubsidieerde tewerkstelling	98
4.1.	Plaatselijk WerkgelegenheidsAgentschap (P.W.A.)	99
4.2.	Een wetenschappelijke bijdrage	101
5.	Zwartwerk	103
6.	Verarming door werk	104
7.	Tewerkstellingsgraad – werkloosheidsgraad	106
7.1.	Tewerkstelling en tewerkstellingsgraad	106
7.2.	De werkloosheidscijfers	106

7.3. Andere benaderingen zijn wenselijk	107
8. Het begrip 'tewerkstellingstraject'	110
9. In het kort, enkele aanbevelingen betreffende tewerkstellingsindicatoren	110

UITOEFENING VAN RECHTEN **113**

Inleiding	113
1. Rechten en uitoefening van rechten	116
2. Het traject dat afgelegd moet worden om rechten uit te oefenen.	120
2.1. Gegarandeerde rechten die soms helemaal niet verworven zijn	120
2.2. De verschillende stappen in de uitoefening van rechten	121
2.3. Evaluatie van de stappen	128
3. Het verlies van een recht	131
4. Het voedselpakket: een recht?	132
5. Begeleiding	135
6. Rechten en solidariteit	135
7. Aanbevelingen	137

MENSELIJKE GEVOELENS **139**

Inleiding	139
1. Waarom menselijke gevoelens behandelen in een verslag over armoede-indicatoren?	141
1.1. Mensen die in armoede leven begrijpen	141
1.2. Gevoelens nemen in het alledaagse leven een belangrijke plaats in	142
2. Het vraagstuk 'gevoelens en armoede'	143
2.1. 'Zichtbare' gevoelens en 'verborgen'	145

gevoelens	
2.2. Gevoelens verbonden met wat men heeft meegemaakt en gevoelens verbonden aan het spreken erover	148
2.3. Een benadering in vijf categorieën	148
2.4. Zijn er gevoelens die kenmerkend zijn voor armoede?	149
2.5. Kettingreacties	150
3. Hoe menselijke gevoelens vertalen in indicatoren?	150
3.1. Benaderingen om gevoelens en welzijn te onderzoeken	151
3.1.1. Geluksgevoel	151
3.1.2. Gebruik van percentages	152
3.1.3. Sociale banden	153
3.2. Moet men enquêtes gebruiken om gevoelens weer te geven die door mensen die in armoede leven beleefd worden?	153
3.2.1. Het nut van enquêtes	154
3.2.2. Bedenkingen met betrekking tot de relevantie van enquêtes	155
3.3. Rekening houden met menselijke gevoelens	157
4. Aanbevelingen	158

ALGEMENE BESCHOUWINGEN 161

1. Waakzaamheidsgroep	161
2. Opeenstapeling en kettingreacties	163
3. Armoede en vrijheid	164

DEEL III 167

ENKELE ELEMENTEN VAN EVALUATIE 168

1. Het kader van de evaluatie	168
-------------------------------	-----

2.	Het 'indicatorenproject', een ambitieus project	169
3.	Een verscheiden groep... maar toch werden enkele actoren gemist	169
4.	Het belang van het collectieve aspect in de participatie van de mensen in armoede	172
5.	Het belang van een duidelijk mandaat voor de afgevaardigden van de administraties en instellingen	173
6.	De plaats van de wetenschappers in het project	174
7.	Het gemis aan een aanspreekpersoon voor de afgevaardigden van de administraties en instellingen en de wetenschappers	175
8.	Een methodiek, met een expliciete identificatie van de verschillende partners	176
9.	Verschillende verwachtingen binnen de groep ten aanzien van de resultaten van het project	177
10.	Enkele elementen met betrekking tot het verloop en de duur van het onderzoek	178
11.	Een interessante combinatie van verschillende werkwijzen	181
12.	Enkele voorbeelden van de middelen die nodig zijn voor de participatie van iedereen	183
13.	Wat deze uitwisselingen hebben aangebracht	185

BESLUITEN

191

DEEL IV	195
SAMENVATTING	196
Vertrekbasis	196
Doelstellingen van het onderzoek - actie - vorming	198
Methode	198
Resultaten	199
1. De dialoog	199
2. De keuze van de uit te werken thema's	200
3. Inhoud van de thematische uitwisselingen	200
3.1. Financiële aspecten	200
3.2. Arbeid en tewerkstelling	202
3.3. Uitoefening van rechten	205
3.4. Menselijke gevoelens	207
3.5. Algemene beschouwingen	209
Besluit	210
RÉSUMÉ	212
ZUSAMMENFASSUNG	227
SUMMARY	243
BIJLAGE	257
LIJST VAN DE INDICATOREN VAN LAKEN	258

